



OPVANG MET PERSPECTIEF OP TOEKOMST VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

ORBIT werkt sinds lang aan mogelijkheden om het toekomstperspectief van mensen zonder wettig verblijf te versterken. In dat kader haalden we in Nederland het idee om mensen zonder wettig verblijf opvang en begeleiding te bieden tijdens hun zoektocht naar een duurzaam toekomstperspectief.

Bij de start van deze werking hanteerden we voor het nieuwe project in Vlaanderen de naam 'BBB+ (bed, bad, brood én begeleiding)'. Sinds kort werd dat OPT+, Opvang met Perspectief op Toekomst, is een plus voor mens en samenleving'. Alles duidelijk in één zin.

Met OPT+ wil ORBITvzw lokale burgerinitiatieven verbinden met hun lokale overheid en CAW, zodat ze, met steun van de overheid, mensen zonder wettig verblijf kunnen begeleiden naar een menswaardig en duurzaam toekomstperspectief.

Een plus voor mens en samenleving

In onze steden leven heel wat mensen zonder wettig verblijf. Hoeveel is onmogelijk vast te stellen. In een Panorama-uitzending van 2014 op VRT werd hun aantal in België op 120.000 geschat, of het aantal inwoners van een stad ter grootte van Leuven.

Onwettig verblijf is onwenselijk. In de eerste plaats voor de mensen in kwestie. Wie zonder wettig verblijf moet overleven in onze samenleving ziet zijn grondrechten vaak geschonden. Hoewel er recht is op dringende – zeg maar noodzakelijke medische hulp en leerplicht voor de minderjarige kinderen - overleven mensen in de marge van onze samenleving. In principe mogen ze niet werken (hoewel zij die wel werken ook op de informele arbeidsmarkt arbeidsrechten heeft) en is er ook geen overheidssteun waarop zij beroep kunnen doen. Heel uitzonderlijk is er een gemeente die – vaak in het belang van de kinderen – extra steun verleent.

Verder is onwettig verblijf ook onwenselijk voor de samenleving als geheel. Noodgedwongen hanteren mensen zonder wettig verblijf overlevingsstrategieën die voor problemen zorgen in de samenleving. Informele arbeid georganiseerd door malafide werkgevers holt ons sociaal zekerheidssysteem uit. Andere overlevingsstrategieën zoals bedelen, sekswerk of overlevingsdelicten eisen hun tol en vragen veel inzet van mensen en middelen, zowel van sociaal werkers als van politiediensten.

Hoe meer een overheid deze mensen opjaagt, hoe dieper zij ondergronds gaan. Alle extra dure investeringen in gesloten centra ten spijt. Ze blijken al jaren contraproductief.

Werken aan een duurzaam toekomstperspectief is goed voor iedereen

ORBIT zoekt mee naar meer duurzame oplossingen. Waar dat toekomstperspectief voor de betrokkenen ligt, wordt niet op voorhand vastgelegd. Wat voor ons telt is dat - in ieders belang - gezinnen en alleenstaanden zonder wettig verblijf niet langer perspectiefloos blijven rondlopen of het slachtoffer worden van uitbuiting door malafide werkgevers.

Detentie biedt geen perspectief. De initiatieven voor vrijwillige terugkeer zijn te mager en missen aantrekkingskracht (en monitoring). En uit eigen ervaring moeten we vaststellen dat veel mensen die een bevel krijgen om het grondgebied te verlaten, dat niet altijd terecht krijgen. Uit onderzoek met goede juridische bijstand blijkt dat 'fouten in de dossierbehandeling' oorzaak zijn van een onterecht uitwijzingsbevel.

Overheden en middenveldorganisaties hebben in feite hetzelfde doel: minder onwettig verblijf. Wij gaan ervan uit dat onze belangrijkste partners daarbij de mensen zonder wettig verblijf zelf zijn. Als zij geloven dat er daadwerkelijk een perspectief is, als zij dat zelf mee kunnen uittekenen, dan gaan ze daarvoor. Niemand kiest om in onwettig verblijf te leven als er een ander menswaardig en duurzaam toekomstperspectief is.

We zijn blij dat de federale overheid in 2019 pilootprojecten inschreef in het regeerakkoord. Wij trekken – met de steun van Fedasil - mee aan de kar om ervoor te zorgen dat meer mensen een écht perspectief vinden.

OPT +: de vijf basisprincipes

1. Opvang met Perspectief op Toekomst wordt niet georganiseerd, maar wel gefaciliteerd door lokale besturen. OPT+ voorzieningen worden georganiseerd en opgezet door niet-gouvernementele organisaties.

Veel mensen zonder wettig verblijf zijn immers hun vertrouwen in de overheid volledig kwijtgeraakt. Het is de overheid die beslist over hun verblijfsaanvraag of verzoek om bescherming. Het is de overheid die zij verantwoordelijk achten dat hun migratietraject strandt. Het is de overheid die een bevel geeft om terug te keren.

Het uitgangspunt van OPT+ is dat je mensen niet kan spreken over (vrijwillige) terugkeer of een ander plan, als je niet eerst op een geloofwaardige manier duidelijk kan maken waarom een wettig verblijf echt niet mogelijk is. Pas als dat gebeurd is, kan er samen met de betrokkene bekeken worden welke drempels er zich aandienen voor een duurzame terugkeer en hoe die drempels kunnen weggewerkt worden.

Gemeenten laten daarom die begeleiding best over aan een niet-gouvernementele organisatie. Lokale overheden hebben wel een cruciale rol in het faciliteren van de OPT+ werking met de nodige middelen en met een goede samenwerking op het gebied van veiligheid en goede contacten met de lokale politie. Maar de gemeenten zijn geen actor in het direct contact en de dialoog met de betrokkenen.

2. OPT + biedt opvang en begeleiding aan mensen zonder wettig verblijf die nergens anders recht hebben op opvang en die eerder een woonplaats hadden in de regio van de OPT+ voorziening.

Voor lokale besturen die hun nek uitsteken om een OPT+ werking op hun grondgebied te faciliteren is het belangrijk om weten dat hun investeringen ook oplossingen bieden voor de lokale samenlevingsproblemen. Daarom is het belangrijk om goede afspraken te maken over wie er opgevangen wordt en hoe de selectie gebeurt.

3. Je wordt maar toegelaten tot OPT+ als je openstaat voor begeleiding die je oriënteert tot een duurzaam toekomstperspectief.

Dat kan een wettig verblijf zijn, een duurzame re-integratie in het land van herkomst of een migratie naar een derde land.

Dit zijn de **drie enige sporen** waarop wordt gewerkt. De persoon die opgevangen wordt, weet dit van bij aanvang. Hij verklaart zich akkoord met het werken op deze sporen. Voor het goede onderzoek van deze sporen is goede sociale en juridische bijstand onontbeerlijk, daar wordt ook rekening mee gehouden bij het uittekenen van de omkadering en het personeelsbestand.

4. De duurtijd van de opvang en begeleiding wordt niet op voorhand vastgelegd.

Er is geen tijdsdruk, want tijdsdruk is nefast in deze. Het uitgangspunt vat zich samen in drie basisprincipes: **rust, ruimte en respect**.

Voor veel gemeentebestuurders is het feit dat er geen vastlegging van een termijn van opvang een sprong in het duister. Toch is het essentieel voor het welslagen van het proces van toekomstoriëntering. Mensen moeten een bezinningstijd en -ruimte krijgen om uit hun eerdere overlevingsmodus te stappen. Die mentale ruimte is er niet, als je weet dat je binnen zes maanden opnieuw op straat zal staan.

4. De 'open termijn' wil echter niet zeggen dat de opvang eindeloos doorgaat.

De voorwaarde van het meewerken aan de begeleiding blijft immers gedurende het ganse verblijf gelden. Het traject is niet voorspelbaar. De tijd nodig voor het uittekenen van een duurzaam toekomstperspectief zal voor elke persoon verschillend zijn.

5. Er is ruimte en respect voor het persoonlijke verhaal van de mensen.

Er gaat veel aandacht naar het wegwerken van de belemmeringen die een duurzaam toekomstperspectief in de weg staan. **Werken aan een duurzaam toekomstperspectief is in alle gevallen maatwerk.** Het is cruciaal dat er in het proces van toekomstoriëntering geen beslissingen genomen worden voor maar door de mensen zonder wettig verblijf. Zij zijn en blijven eigenaar van hun eigen toekomsttraject. Hun verleden, hun oorspronkelijke motieven en plannen, hun migratie- en vluchtverhaal is het uitgangspunt. De begeleiders moeten ervan uitgaan dat mensen zelf op zoek zijn naar een duurzaam toekomstperspectief. Door hen met hun levensverhaal in die zoektocht centraal te zetten en hen daarin te faciliteren garandeer je een hoge betrokkenheid en duurzaamheid.

Wat is het aanbod van ORBIT in het kader van deze OPT+ werking?

ORBIT kan met de steun van Fedasil instaan voor de begeleiding van een open netwerk van lokale burgerinitiatieven, overheden en administraties, hulpverleners en anderen die actief (willen) werken aan een duurzaam toekomstperspectief. Er komt ook een apart netwerk voor die locaties waar al een pilootproject gestart is.

In het kader van deze werking is er ook aandacht voor studiewerk, studiebezoeken in Nederland, academische ondersteuning en opleiding van oriëntatiewerkers,...

ORBIT zet ook – met eigen middelen – in op de verdere spreiding van het idee achter OPT+. Er zijn daartoe contacten met burgers, burgerinitiatieven, hulpverleners, gemeentelijke diensten en geïnteresseerden in verschillende gemeenten in Vlaanderen.

Wil je meer weten over OPT+?

Contacteer Hilde Geraets hilde@orbitvzw.be en Tetty Rooze tetty@orbitvzw.be